

Biblija-iz grčkog jezika «*to biblion*» → sveščić (knjižica), mn. **ta biblia** → sveščići, → zbirka (zbornik) mnogo knjiga. Po etnološkoj izvedenici, Biblija je zbirka knjiga (knjižica). Biblija-mala biblioteka raznorodnih knjiga: povijesnih, proročkih i mudrosnih odnosno poučnih knjiga. || **Sveto Pismo** → alternativni naziv za Bibliju, rabe ga i drugi narodi (lat. *Scriptura Sancta*). Biblija je knjiga jedne vjeroispovjesti, a ona može biti: židovska, kršćanska, a osnova je i za Kuraan (sadrži djelove Starog i Novog zavjeta). **Dijeli se na 2 velika dijela: Stari zavjet (savez)** (baština Židova–Hebrejska Biblija–ne obuhvaća sve djelove kao kršćanska ali se može poistovjetiti) (10. st. BC – 1. st. AD). SZ govori o Savezu Boga s izabranim židovskim narodom. **Novi zavjet** (sastavili Kršćani)–(49 AD – 98 AD)–novi oblik odnosa, novi savez Boga sa cijelim čovječanstvom, utemeljen u smrti i uskrsnuću Kristovu od mrtvih. || **Talmud**–zbirka židovskih tumačenja Mojsijeva Zakona iz vremena 4-6. St. Po. Krista–one knjige koje je svetima smatrala Velika sinagoga || **Kanon**–mjerilo po kojem se mjeri koja je knjiga dio Biblije, a koja nije (**Židovski kanon** (90 AD Jamnia), **Kršćanski kanon**). Židovski kanon Starog zavjeta je suženiji od kršćanskog kanona jer ne sadrži sve knjige Starog zavjeta. || **2.st.pr.K.-Biblija (Stari zavjet) je prevedena sa hebrejskog na grčki u Aleksandriji** jer je tamo živjela velika židovska zajednica koja je izgubila kontakt sa hebrejskim jezikom, ali ne i vjerom. Nastaje **Septuaginta–Prijevod Sedamdesetorice** → čitav Stari zavjet je preveden s hebrejskog na grčki, ali su se dodavale i neke nove knjige (ovih 7 Deuterokanonskih knjiga) koje Židovi ne priznaju kao dio njihovog Starog zavjeta. **Kršćani imaju 7 knjiga više u Starom zavjetu** → 1. i 2. knjiga Makabejaca, knjiga Siraha, knjiga Mudrosti, knjiga Tobija, Judita i djelovi Estere → **Deuterokanonske knjige** (grč. deuterios = drugi) **Protokanonske knjige** → (grč. *protos* = prvi) → sve ostale (prve knjige) koje su priznate i od Kršćana i od Židova. Židovi priznaju kao mjerodavne knjige za židovsku religiju samo one knjige koje su pisane Hebrejskim jezikom, pa zato ne priznaju ovih 7 knjiga koje su pisane Grčkim jezikom. || **U sadašnjem redosljedu Biblija započinje Knjigom Postanka, a završava Otkrivenjem ili Apokalipsom.** || **Katolički kanon sadržava 46 knjiga SZ (39+7) i 27 knjiga NZ. Ukupno 73 knjige.** || **Palestinski kanon** → židovi koji ne priznaju deuterokanonske knjige tj. Septuagintu. **Kršćanski kanon** → židovska dijaspora koja priznaje Septuagintu. **Apokrifi** (grč. apokrifo = skrivati) → drugi naziv za deuterokanonske knjige (nep priznate od Židova i Protestanata). I Kršćani imaju svoje apokrife (iz Novog zavjeta) → 2-5 st. → Tomino, Petrovo evanđelje, knjiga apokalipse. Crkva ih nije priznala kao službene spise. Kršćani sve novonastale spise nakon početka 2. st. AD smatraju apokrifima. Kršćani prihvaćaju sve knjige Starog zavjeta kao **Sveto pismo** → **Stari Z. + Novi Z. = Biblija** **Biblija nije** knjiga za zabavu, knjiga prirodnih znanosti, knjiga povijesti svijeta ili sustavno djelo o religiji ili moralu ljudi. Crkva predlaže čitanje Biblije kao istinski susret s Bogom. Biblija nije knjiga prirodnih znanosti. Biblijski pisci pišu o pojavama i događajima onako kako su ih shvatili u okvirima vjere tj. žele otkriti vjerski smisao. **Egzegeza**–znanost koja se bavi proučavanjem (tumačenjem) biblijskih tekstova. Osobe koje se bave egzegezom su *egzegeti*. Oni su u službi Crkve i u službi vjere. Proučavaju povijest biblijskog teksta, analiziraju redakciju teksta, otkrivaju povijest tradicije teksta, i iznose teološki smisao teksta. **Teološko gledanje** → odnos čovjeka u odnosu na Boga, opis čovjeka i njegove savijesti. **Biblija** → zbirka knjiga koje Židovi i Kršćani smatraju normativnom knjigom vjere–svjedočanstvo vjere, knjiga vjere, istine i života namjenjena vjernicima, knjiga iskustva jednog naroda, riječ Božja uperena čovjeku, zapis jednog dijaloga koji je vođen između Boga i čovjeka, vjernički susret s Ocem Bogom. **Podjela Starog zavjeta: Po hebrejskom načinu: Petoknjižje:** → 1) *Tora* → 2) *Povijesne Knjige* → 3) *Rani proroci* →

4) *Kasniji proroci* → 5) *Spisi* → može se svesti na 3 djela: Povijesne, Proročke, Spisi. **Po kršćanskom načinu:** → 1) *Povijesne knjige* → 2) *Proročke knjige* → 3) *Mudrosna književnost* **Petoknjižje** se pripisuje **Mojsiju–Knjiga postanka, Knjiga izlaska, Levitski zakonik, Knjiga brojeva, Ponovljeni zakon** **Podjela Novog zavjeta:** → 5 Povijesnih knjiga, 14 Pavlovih poslanica, 7 Apostolskih poslanica, Otkrivenje (Apokalipsa)–ukupno 27 knjiga **1) Evanđelja–Markovo(65 AD), Matejevo(75 AD), Lukino(85 AD), Ivanovo(95 AD).** Evanđelje → grč. *euangelion* → lat. *evangelium* = radosna vijest. Od tuda i naziv anđeo (angelos = glasnik) Prva 3 evanđelja su pisana grčkim jezikom i vrlo su slična no imaju i određenih razlika (**Sinoptička evanđelja** → grč. *Sinoptik* → čita se jednim pogledom jer su vrlo slična pa se lako vide razlike koje upućuju što je netko opisao opširnije a što je netko ispustio ► Četvrto evanđelje (Ivan) je **Teološko evanđelje** → pokušava na teološki način tumačiti čuda kao znakove Božje. **2) Djela Apostolska**–napisao Luka oko 85. g. AD)–opis i djelovanje prvih Isusovih učenika (Apostola) koji su krenuli u svijet nakon Isusova uskrsnuća i uzašašća da naviještaju i propovijedaju Isusove riječi **3) 14 Poslanica (Pavlovih)**–Poslanice Rimljanima, 1. i 2. Poslanica Korićanima, Poslanica Hebrejcima itd. **4) 8 Apostolskih Poslanica–Jakovljeva, 1. i 2. Petrova, 1. 2. i 3. Ivanova, Judina + Otkrivenje** (Apokalipsa – proročki spis, Ivan oko 96. g. AD) **Jeronim** (prijeklom iz Dalmacije) je autor prvog prijevoda Biblije na latinski jezik → **Vulgata** (4. i 5. st. AD)–Na starom hrvatskom jeziku na ikavici: **Sveto pismo Staroga uvita i Novoga uvita.** 1. Najstariji kodeks sv. Pisma u hrv. krajevima bit će Evangelium Spalatense, pisan u VIII. st. Donosi sva 4 evanđelja (to je kao najstarije išta prevedeno na hrvatski) 2. Najstarija je Biblija zagrebačke katedrale tzv. Radonova Biblija (god. 1190.). 3. Prva tiskana biblija: 1831. prijevod Petra Katančiča **TEOLOGIJA**–*theos* + *logos* = **Bog + riječ (nauka)** → teologija → višeznačajna → drugi hrvatski naziv je **bogoslovlje** **Biblijska teologija** → nauka o Bogu koja se temelji na Bibliji kao glavnom izvoru te nauke **Targumi** → slobodni prijevodi Svetog pisma. Nisu prevedeni doslovno, već su neki djelovi opširno prevedeni (tumačenje). → prijevod Starog zavjeta na pučki aramejski jezik, djelom protumačen i proširen dodacima **Talmud** → zbornik židovskih djela (rabinske literature) → zbirka židovskih tumačenja Mojsijeva Zakona **NAZIVI BOGA:** Imena na hebrejskom jeziku: **El** → Bog (singular), **Elohim** → Bog / Bogovi (plural) **Eloah** → Bog (iz ovog naziva nastao izraz Alah) **El** → singular → pojavljuje se u svim semitskim jezicima, u korjenu te riječi je uzvišenost i moć **Elohim** → plural; **Eloah** → u pjesničkim tekstovima (psalmi) → iz njega nastao naziv Alah (to nije vlastito ime već naziv) **Adonai** → hebr. riječ od **Adon** = gospodin **Adonai** = gospodin nad gospodinima, gospodar gospodara U Bibliji dodatak **+ai** kao pojačanje značenja imenice (npr. junak–junačina) **Jahve** → sveto ime koje se nije izgovaralo (umjesto njega govorilo se **Adonai**) → smatramo osobnim Božjim imenom. **Jehova** → do 18 st. a nakon toga se ustanovilo da je pravi naziv Jahve **Jahve Elohim** → Gospodin Bog → Kršćani od Novog zavjeta vjeruju u Sveto Trojstvo. → U Starom zavjetu → **Bog je jedan jedincani, apsolutni, transcendentalan** **Monoteizam** → kod Hebreja je Bog **transcendentalan**, on nadilazi sve što postoji u prirodi. **Mudrosne knjige:** Job, Psalmi, Mudre izreke, Propovjednik, Pjesma nad pjesmama, Knjiga mudrosti, Knjiga Sirahova, a deuteronomske su Knjiga mudrosti i Knjiga Sirahova. Palestina–Aharatu, Mezopotamski naziv za Zapad